

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**LEGVM PON||TIFICIARVM GRE-||gorij noni, seu
Decretalium pentateu-||chus**

Mesnart, Martin

Parisiis, 1555

xxxix. De sente[n]tia excommunicationis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63486](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63486)

De Sententia excommun.

15. *Nostro* stolicarum intra eum terminum consistunt, Itaque etiam quas per prouinciam suam concedet Archiepiscopus eum modum ne excedito.

De Sententia excommunicatio- nis. Tit. 39.

N V N C de excommunicatione extremo ecclesie remedio tractator. in qua hoc primum theorema esto.

48. *Sacro* Nullus aliquem, nisi canonica monitione premissa, & testibus presentibus, excommunicato. Qui secus faxit, etiam si iusta fuerit excommunicandi occasio, ingressu ecclesie per mensem interdictus esto, & alia, si opus sit, pena multator. Sed nec ad id absque manifesta & rationabili causa procedito. alioquin grauatus superiorem adito, qui eum, si fieri potest, ad excommunicatorem absoluendum amandato. Si non potest: recepta cautione absoluito, excommunicatorem ad id quod interest iniuste excommunicato condemnato, & aliis pro culpa punito. Sin perperam conquestus erit excommunicatus: nisi eum probabilis error excuset, pro superioris quoque arbitrio punito. & super eo pro quo excommunicatus est satisfacere recepta cautione compellitor, aut usque ad satisfactionem in pristina sententiam reducitor. Quod si iudex errorem agnosces sententiam reuocare paratus est, pars autem appellat: ne deferto. Si tamen talis error fiet de quo merito dubitari possiet: non nisi recepta cautione excommunicatum absoluito, & ita prescribitur

prescriptæ pœnæ eximitur. At, ne dolo malo in alterius damnum errorem mentiatur, caueto.

Quod si ab episcopo excommunicatus ad Metropolitanum adpellat, seque post legitime interpositam adpellationem excommunicatum, vel in forma excommunicationis intolerabilem errorem patenter expressum proponit: ad intentionem suam probandam, etiam si absolutionem non petat, admittitur. interim tamen, donec de ea constabit, in aliis euitator. Sin aliud proponet: non nisi prius absolutus auditor. Quod si à Metropolitano absolui petet: is eum absoluto. Si tamen suffraganeo deferre volt: olli, vt mox diximus, absoluum remittito. qui nisi facere volet, eum canonicè absoluto, causam audito, terminato. Verùm si eum suffraganeus pro manifesto excessu excommunicasset (ni requisitus absolutionem maliciosè denegabit) Metropolitanus ne absoluto.

Alioquin regulariter cum de viribus sententiæ dubitatur absolutio ad cautelam præstito solemniiuramento conceditur.

Excommunicatus enim vel suspensus non nisi iuramento præstito absoluitur. Si tamen ad iurandum induci non possit: consideratis locorum & temporum peristasis feueritati detrahitor, & is cum simplici seu manuali promissione recipitor.

Nam & Ro. ecclesiæ, quotiens literis absolutionem excommunicati delegat, clausulam præstandæ cautionis parendi mandatis ecclesiæ in-

108 De sententia excommunic.

ferere mos esto.

10. *Ex te-
nore.*

Itaque exempli gratia qui pro violenta in clericum manuum iniectione excommunicatus absoluitur, ei, ne deinceps in clericum, monachum, conuorsum tale quid admittat (nisi se defendendo, aut de mandato superioris, aut ratione praelationis, aut inagisterii, aut societatis) sub virtute iuramenti præcipitor.

27. *Cum
pro causa*

Quod si erit duplici ex causa excommunicatus: si alteram tantum in literis absolutionis expresserit, excommunicatus maneto, & pro altera ecclesiæ satisfacere cogitor.

42. *Offi-
cij.*

Sic & si quis propter plures excessus à pluribus praelatis suis excommunicatus vnum tantum adeat cui satisfacere vult: ei veritatem subprementi absolutio subrepta ne prodesto. Idcirco rem intelligens eum ne absoluito, Is vt prius vitator.

39. *Sicut.*

Generaliter enim donec de absolutione legitime docuesit excommunicatus semper vitator.

41. *Si ali-
quando.*

Sed nec si Ro. pontifex excommunicatum à sede apo. literis suis salutabit eum idcirco absoluisse probator, ideóque adhuc vitator.

21. *A
nobis. i.*

In cæteris praelatis à Ro. pontifice hoc seruatur. Quantumuis generaliter lata excommunicatio solos subditos proferentis (nisi plus contulerit delegantis auctoritas) ligato.

59. *Si quæ*

Excommunicatio autem ita simpliciter lata de maiori exauditor.

55. *Si con-
cubina.*

Denique si concubinæ publicæ clericorum excommunicentur; clerici quoque post la-

tam sententiam eis in crimine participantes eadem excommunicatione id est maiore obstricti sunt.

Qui enim excommunicato scienter in crimine communicat simpliciter excommunicatus esto: ab excommunicante, si commodè possiet, idque cum iuramento, absoluitur. Sin extra crimen communicasset, ut in oratione, osculo, conuictu: certè, cum minore tantùm excommunicatus fiet, à simplici sacerdote etiam sine iuramento soluitur.

29. *De In sec.*

In ea hoc seruatur. Potestas duobus conlata ut se ab excommunicatione minore, si eam incurrerint, inuicem absoluant utroque excommunicato ne exspirato.

56. *De duobus.*

Item, ut ad maiorem redeamus, clerici, qui excommunicatis à Rom. pont. scienter & sponte participassint, eosve in officiis recepserint, eadem cum eis excommunicatione inuoluuntur. Ad sedem apost. cum dicecesani literis absoluendi allegantur.

18. *Significavit.*

Generaliter enim omnes etiam priuilegiati excommunicatos vitare tenentur, sicut & si manus ipsi violentas in clericos iniecerint ut excommunicati vitantur.

8. *Nulli.*

Vnde si quem in canonem incidisse publica fama erit: illi, nisi se arbitrio episcopi purgauerit, aut ad cautelam absolutus fuerit, nec episcopus, nec alius communicato.

15. *Cum desideres. De mo. Secunda.*

Immo licet iam iam ecclesiæ mandato stare iurasset, antequam reapse absolutus

In prin.

De Sententia excommunic

fiet, ne communicator.

θεμα. fi. Et si cum clerico verberato composuerit verberator, ni tamen ecclesiae quam offendit satisfaxit, ei ne communicator.

30. Quod in dubiis. Excommunicato ergo, licet ecclesiae mandato stare iuravit, donec absolutus erit, ne communicator.

θεμα. nullus. eius seq. Eius sane nullus praeter personas à Gregorio exceptas communicare tenetur, aliàs excommunicator. Immo si excommunicatus cum participibus suis innodatus erit, communicas quoque simpliciter excommunicatus esto.

31. Inter alia. Quod autem diximus ut nullus praeter personas constitutione Gregoriana exceptas communicare teneatur ita exauditor. Qui prius erant excommunicato ad obsequium familiare obligati illi communicare tenentur, reliqui, nisi urgente necessitate ne tenentur. At utriusque in eo cuius ergo excommunicatus quis est, puta in crimine, ne communicanto.

34. Si vere. Si quis verò operas suas tibi locarit, eiusque partem mercedis solueris, quem postea excommunicatum esse noris, nec is ad satisfaciendum petendamve absolutionem induci poterit: tu in exigendis operis cum eo communicare valet. Nam et impunè debitum ab excommunicato exigitor, recipitor.

43. Respo. so. Fortiori ratione excommunicatis et interdictis verbum dei liberè praedicator. Immo generalis interdicti tempore sicut baptismus, sic & confirmatio licitè conceditor.

57. Permittimus. Quid quod ecclesiarum ministris semel in

hebdomade interdicti tempore nolis non pulsatis, submissa voce, clusis ianuis, exclusis excommunicatis et interdictis missam causam conficiendam Eucharistiæ morientibus non negandam celebrare permittitor.

Atque adeo prædicatores, maxime si aliàs sustentari non possint, elemosynas ab excommunicatis & aliis aliena bona detinentibus licitè recipiunt.

54. Cum voluntate.

θεμα. prædicatores.

In prin.

Sed & qui excōmunicato in iis quæ ad absolutionem vel aliàs ad animæ salutem pertinet in loquutione participat, licet alia verba incidenter, ut apud eum magis proficiat, interponat, excōmunicatus ne esto.

His casibus exceptis qui quempiam nõ euitarit, sicut & qui non præmonuerit, excommunicationem ei ne obiicito.

46. In presentia.

Quinimo excommunicatus propter participationem cum excommunicato, quamuis eum postea auersetur & expugnet, antequam tamen reapse absolutus erit, pro absoluto ne habetor. Si prius etiam in huiusmodi expugnatione morietur: oblationes pro eo ne recipiuntor, nève orator. Certè si de viuentis pœnitentia per euidencia signa constiterit: defunctus absoluitor.

38. Sacris

Mortuus enim excommunicatus, quantumuis pœnitens decesserit, pro absoluto ab ecclesia ne habetor. At si in moriente pœnitentiæ signa adparuerint: etiam post mortem ab eo à quo inter viuos absoluendus erat canonica forma absoluitor. hæredes, ut pro eo satisfaciant, canonica censura coguntor.

28. A nobis. ij.

De sententia excommunic.

44. In-
quisitio-
ne.

Quod si alter coniugum debitum reddere sub pœna anathematis iussus fiet, & impedimentum matrimonii certò sciat: debitum certè ne reddito, excommunicationem potius patitor. Sin tantùm credat: si leui & temeraria credulitate, ea deposita consilio pastoris debitum reddito, exigit. Si verò probabili & discreta, quamuis non euidèti & manifesta: debitum quidem reddito, at ne exigit.

5. Nò du-
bium.

Nunc de excommunicatis à canone tractator. Itaque qui violentas manus in clericos, canonicos, aut cuiuslibet religionis conuorsos iniiciunt excōmunicati sunt. ab alio quàm à Ro. pontifice non nisi morientes soluantur.

6. Mulie-
res.

Nedum autem qui percussit, sed & qui auctoritatem præstiterit, mandauitve in cano-

6e. *µx. fi.*

nem incidito.

47. Quã
tæ.

Immo quoad violentam manuum in clericos iniectioem facientes & consentientes pari pœna plectuntur. Qui enim manifesto facinori, cum possunt, desinunt obuiare, delinquentibus fauere intelleguntur.

7. Porro.

Denique qui tale quid faxit, etiam si delictum occultum erit, ab alio quàm à Ro. pontifice sine eius mandato ne absoluitur.

14. Cum
nò ab ho-
mine in
prim.

Vnde qui in canonem incidit, licet necdum denūciatus, ni occultus fiet, vitator. Nam si occultus: priuatim solùm à te vitator.

9. Paro-
chianos.

Alioquin diœcesani parochianos suos, qui in monachos, vel conuorsos violentas manus iniecerint, sublata adpellatione excommuni-

atos nuncianto, &, donec læsis satisfaxint,
& Rom. Pontifici se præsentassint, vitari faciunt.

Clerici autem, qui ei, quem offenderint, satisfacere volent, ne corpora sua, quamvis ^{36. Con-} ^{tingit.} mos patrius erit, percussionibus sponte subponunt. Canon enim non tam in fauorem clerici quàm cleri promulgatus esto. qui secus faxit excommunicator. Cæterùm iniuriam passo competenter satisfacito.

Porrò qui in canonem incidit, licet ei, cui ^{58. Quæ-} ^{uis.} interrogata est iniuria, satisfaxit, non tamen aliter quàm per Rom. Pontificem, eiùsve legatum absoluitur. At mortis articulus, infirmitas, inimicitia, inopia, puerilis, & senilis ætas, sexus fragilitas, aliave corporis impotentia, denique quodlibet canonicum impedimentum excipiuntur. Qui tamen temporario laborabunt impedimento, demptis pueris, illis, yt eo cessante sedem apost. adeant, sub debito iuramenti iniungitor.

Pueros non immeritò excipimus. Cum ^{60. Puc-} ^{ris.} enim ob defectum ætatis, in qua admissus fuit excessus, temperandus fiet rigor, eos, si in canonem inciderint, seu ante, seu post pubertatem absolui postulent, episcopus absoluito.

Serui verò qui in clericum manus iniecerint violentas sedem apost. absoluendi adeunt. ^{37. Relatum.}
Si tamen hoc in fraudem dominorum faxint, aut infontes domini huius peregrinationis causa

De Sententia excommunic.

grauè damnum incurrant, & excessus enormis non erit: per episcopum absoluuntur. at in compensationem laboris, quem subituri erant, aliis eis satisfactio indicitor.

24. *Vniuersitatis.* Prælatus quoque faciens etiam discipline causa clericum per laicum percuti cum laico excommunicatus esto. vterque absolutionem à Ro. antistite quaerito.

29. *Nuper in priu.* Nam & detinens clericum in publica priuatae custodia, etiam sine læsione, vel in vincula detrudens excommunicatus esto.

35. *Vt fama.* Prælati tamen clericos inconrigibileis qui in monasteriis tutè detineri non poterūt, cum canonicè condemnati erunt, arctæ custodię mancipari faciunt. Sed & eos laici ex prælatorum mandato citra metum excommunicationis ad iudicium violenter, si opus sit, trahunt. violentia tamen non ampliùs, quàm defensio, vel clericorum rebellio exiget, se extendit.

25. *In audientia.* Denique clerici qui relicto habitu clericali arma tractantes à prælatis suis tertium communi ea non deposuerint, si iniuriam acceperint, priuilegio clericorum ne iuuantur.

45. *Contingit. ij.* Itaque si tales trina monitione contempta se non emendasint: immunitatis, quę pro clericorum tutela, & laicorum coërcenda violentia instituta est, extorres sunt.

14. *Cū nō ab homine θεμα. f.* Vnde qui clericum occiderit contempto clericali habitu sæuis se immiscentem in canonem ne incidit. olli tamen paulò durior, quàm si laicum occidisset, pœnitentia indicitor.

Et qui sacerdotem interfecerint cum armis ^{23. Perpen-}
 seditionem facientem, & iniuriam inferentem, ^{dimus.}
 sedem apo. absolutionis ergo adire ne coguntor.
 dioecesanus pro meritis personarum competen-
 tem illis poenitentiam iniungito.

Nam & qui clericum nutrientem comam per- ^{4. Si ve-}
 cussit, modo clericum ignorasset, in canone ne ^{ro. si.}
 incidito. Ignorantiam autem, si dubia erit, iura-
 mento probato. quod nisi prestare volet, interim
 ut excommunicatus vitator.

Sacerdos quoque regulari diuina turbante extra ^{16. Venies}
 ecclesiam vi eiciens excommunicatus ne esto,
 nec vitator.

Si qui enim officium in ecclesia habentes, aliiue ^{54. Cum}
 seniores clerici zelo deuotionis pueros, aut a- ^{voluntate}
 dultos in minoribus ordinibus constitutos diui ^{θεμα. s.}
 na turbantes, vel prelati, magistrive subditos, vel
 scholares correctionis gratia leuiter percussint:
 excommunicati ne sunt. De iis qui familiares
 suos, aut propinquos conrexint idem esto.

Itaque nedum impubes qui clericum percuf- ^{1. Super}
 ferit, sed etiam pubes qui ioco, disciplineve gra ^{eo. 1.}
 tia, ad sedem apo. ne mittitor, sin ex odio, ito.

Planè hostiarius qui clericum non grauitur vol ^{3. Si vero.}
 nerasset per episcopum absoluitor. Officialis ^{i.}
 autem qui sciens prudens in clericum manus
 iniecit Ro. pontificem adito. Qui vero vim vi
 repellendo clericum percutit nec excommuni-
 catus esto. Qui in eum cum vxore, matre, sor-
 re, filia turpiter inuentum manus violentas mi-
 serit Ro. pontificem adire ne compellitor. Sin
 cum remotiore: immunis ne esto.

De sententia excommunic.

2. *Monachi.*

Monachi canonicive regularis si se intuem in clauſtro percussint: Romam ne mittuntor, abbatis disciplinæ subduntor. ni sufficiet: episcopi prouidentia adhibetor.

50. *Canonica.*

Hoc ipsum & ad fratres hospitalis Hierosolymitani extenditor. quos prior eorū, qui presbyter esse debet, ni maioris prouidentia requirunda fiet, absoluito.

32. *Cum illorum.*

Quod si excommunicatus à canone sciens ordines recepſit, & secularis est: deponitor. Sin facti vel iuris ignorantia: cum eo solus Ro. episcopus dispensato. At si clauſtralis id ipsum faxit, & sciens: ab exequutione suscepti ordinis suspenditor. Alioquin abbas cum eo (ni graue factum erit, aut qui faxit adeo adultus & discretus erit, vt probabilis non fiet ignorantia) dispensato. Nam & tales, cum scilicet excessus eorum enormis non est, modò ne in episcopum, abbatem, clericumve secularē violenta manus iniecta sit, praelati proprii absoluuntor. Sed & si clauſtralis in alterius clauſtri regularem manum immiserit: per abbatem proprium & eius qui iniuriam passus est absoluitor.

33. *De monialibus.*

Moniales autem, si vel inuicem, vel in conuorsos, conuorsasve suas, aut clericos manus iniecerint, per episcopum absoluuntor.

6. *Mulieres in brin.*

Cæteræ quoque mulieres, aliive non sui iuris si clericum percussint, per episcopum absoluuntor. Sed & si qui delictiores erunt, vt ad sedem apost. iter facere non valeant: hoc Ro. pontifici intimator. hi secundum eius consilium de commissio conriguntor.

In summa: mulieres, senes, infirmi, mutilati à ^{13. Ea non} canone excommunicati, cum parti satisfaxint, ^{scitur.} per episcopum absolui valent. Infirmis tamen, vt restituti valetudini Romanam ecclesiam e- iusve legatum adeant, iniungitor. Alii seu paupe res, seu diuites illuc accedunt.

Sed & si quis à canone excommunicatus ob ^{11. Dece-} capitaleis inimicitias aliásve iustas causas ab iti- ^{tero.} nere excusetur: hunc episcopus absoluito, at ei, vt impedimento cessante mox Rom. præfulem adeat, sub iuramento iniungito.

Et generaliter excommunicatus à canone qui ^{26. Quod} curiam adire non potest excusator, at oportuni- ^{de his.} tate concessa adito.

Eos tamen qui in canonem inciderint legati ^{20. Ad} quoque à latere etiam absque speciali mandato ^{eminentiã} liberè absoluunt.

Immo & de iis absoluendis qui clericis non e- ^{17. Perue-} normem sed leuem iniuriam inrogarunt episco- ^{nit} pi arbitrio committitor.

Alioquin qui temerarias manus in clericos in- ^{19. Tna} iecerint, vt & incendiarii post poblicationem ^{nos.} ad sedem apo. absoluendi mittuntur.

Sed & qui ecclesias effregerint, spoliarint ex- ^{22. Con-} communicati nunciantor. donec satisfaxint, & ^{questi.} cum diæcesani literis Ro. pontificem adierint, vitantor.

Item qui statuta contra libertatem ecclesiæ ^{49. No-} facta seruari fecerint, vt & hæretici omnes fau- ^{uerit.} torésve eorū ni ea de capitularib⁹ quæ vocât in- tra trimestre deleri curét, necnō statutarii, scrib- tores, potestates, consules, rectores, & consilarii

De verborum significatione.

locorum vbi statuta huiusmodi deinceps edita fuerint, & qui secundum ea iudicare praesumpserint, vel in publicam formam scribere, excommunicati sunt.

53. *Graue* Sed & iidem statuarii clientelis seu feudis, si quae ab ecclesia tenent, priuati nunciantor.

De verborum significatione.

Tit. 40.

6. *Intelligentia.* Intellegentia dictorum ex causis dicendi assumitur. Nec enim sermoni res, sed rei sermo subiicitur.

8. *Propterea.* Idcirco si quid interpretandum erit: non verbum ex verbo, sed sensus ex sensu transfertor.

7. *Nihil.* Caeterum vbi eadem dicuntur narrandi diuersitas nihil obesto.

Nunc ad particularem vocum significationem descenditor.

2. *Na & rex.* Et primum quidem in literis sacris patrum appellatione ascendentes omnes exaudiuntor.

3. *Nam & ego.* Ibidem is etiam quem frater praecessit, qui mox natus mortuus est, vnigenitus accipitor.

5. *Ioseph.* Primogenitus autem apud Matheum, non quem fratres sequuntur, sed qui primo fuit natus, esto.

4. *Quod dicitur.* Apud eundem vox (ANTEQUAM CONVENIRENT) non eos postea conuenisse, sed quod factum non sit ostenditor.

10. *Forum* Forum (vt ad secularia descendamus) locus exercendarum litium esto, & a fando, aut Foroneo rege dicitur, idque causa, lege, iudicio constato. Causa, quae a casu descendit, indiscussi negotii